

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3674>

Number: 52 , p. 51-64, Winter II 2016

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date

31.08.2016

31.12.2016

“İSTİKLÂL HARBİ” NE YÖNELİK TBMM’DE ORTAYA KONULAN ALGI (1920-1923) VE “İSTİKLÂL HARBİ” ADININ KULLANILMASI

*THE PERCEPTION IN THE GRAND NATIONAL ASSEMBLY OF TURKEY
TOWARDS “İSTIKLAL HARBI” (TURKISH WAR OF INDEPENDENCE) AND
THE DENOMINATION OF “İSTIKLAL” (INDEPENDENCE) AS THE NAME OF
THE WAR (1920-1923)*

Prof. Dr. Yaşar Özüçetin

Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Bülent Kara

Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Öz

Tarih, sadece geçmişin bilgisinden ibaret değildir. Tarih, geçmişten hareketle geleceğin inşasının bugün gerçekleştirilen eylemlerden oluştuğunun bilincine varma meselesidir. Bu temelde, 15 Mayıs 1919 İzmir’in işgali ile başlayıp, 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması ile sona eren Millî Mücadele önemli bir tarih aralığıdır.

Müdafaa-ı Hukuk hareketi ülkede yerel olarak kendini göstermiş olmakla birlikte bu hareketi, iktidara yönelik ülke çapında meşruiyetçi bir akım haline getiren Mustafa Kemal Paşa ve grubu olacaktır.

“Kurtuluş Savaşı” kavramı, olayların yaşandığı 1919-1923 yıllarında kullanılan “İstiklâl Harbi” veya “Millî Mücadele” kavramını tam karşılması mümkün gözükmemektedir. Her ülkenin kurtuluş mücadelesi olabilir. Ancak, Türkiye’nin Mondros Mütarekesi sonrası içine düştüğü durum oldukça farklıdır. Türkler, bu dönemde hürriyetini tamamen kaybetmemiş, bir esirlik veya sömürge dönemi yaşamamıştır. Mücadele, esirlikten kurtulmak için değil esarete düşmemek için verilmiştir. Millî Marşın adı “İstiklâl Marşı”, Millî Mücadele gazilerine verilen madalya “İstiklâl Madalyası”dır.

İstiklâl, “kendi başına olma, kimseye bağlı bulunmama” demektir. Millî devleti inşa etmek için silahlı mukavemete girilen, mücadelenin doğal adı da “İstiklâl Harbi” olmuştur.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl, İstiklâl Harbi, Millî Mücadele, Kurtuluş Savaşı, TBMM

Abstract

History is not just the knowledge of past events. History is virtually the comprehension of the fact that our future is built on our past through what we do today. On this basis, Turkish National Struggle starting with the occupation of İzmir (Smyrna) on 15 May 1919 and ending with the Treaty of Lausanne on 24 July 1923 was an important historical period.

“Kurtuluş Savaşı” (War of Liberation/Emancipation) does not fully correspond to the notions of “İstiklâl Harbi” (War of Independence) or “Millî Mücadele” (National Struggle) between 1919 and 1923. Every country can experience a war of liberation but the case of Turkey after the Armistice of Mudros was quite different. Turks did not lose their freedom completely and did not experience any state of captivity or colonisation. Turkish National Struggle was not set out for liberation from captivity, but for not getting under captivity.

Therefore, Turkish National Anthem is called “İstiklal Marşı” (Independence March) and the medal awarded to war veterans of Turkish National Struggle is called “İstiklal Madalyası” (War of Independence Medal).

İstiklal means “one’s being on his own, not being tied to anything or anybody” in Turkish. The name of the struggle with an armed resistance to found the national state is naturally “İstiklâl Harbi”.

Keywords: Independence, War of Independence, National Struggle, War of Liberation, Grand National Assembly of Turkey

Giriş

Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’ndan yenik çıkmasıyla emperyalist güçler, “Hasta Adam”ın mirasını paylaşma zamanının geldiğine inanmışlar, 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Mütarekesiyle hedeflerini açıkça ortaya koymuşlardır. Millî Mücadele işte bu süreç ile başlamış, bu büyük mücadele yok edilmek istenilen bir milletin, Türk milletinin dirilip şaha kalkması dönemi olmuştur (İnönü, 1985: 164).

Türk milletinin imha edilmesini ve ülkesinin parçalanmasını öngören mütarekenin 7. maddesi İtilaf devletlerine dayanak oluşturmuş (Erim, 1953: 519 – 524), Saray ve İstanbul Hükümeti yalnızca olayı protesto etmekle yetinmiş ve çözümü savaştan güçlü çıkan İngilizlerin inisiyatifine sığınmakta bulmuştur. Türk milleti kaderiyle baş başa kalmış, millet olarak kendi varlığını korumaya yönelmiştir. Millet, bu buhranlı devrede tek bir amaca odaklanmış, tam bir dayanışma duygusu ve hareket etmek kararlığı ortaya koymuştur (Aktaş, 1973: 167-170; Çiloğlu, 1999: 137-138; Özüçetin, 2009: VI). Böyle bir durum ve anda yokluklarla ve imkânsızlıklarla her türlü sıkıntıya rağmen millet olarak

esaretin sınırından dönülmüş, topyekûn bir mücadele verilmiş, “Misak-ı Milli” beyannamesi uğrunda ölüm hiçe sayılmıştır (Küçük, 2005, 78; Akın, 2008: 44; Bkz. Gottard Jascke, “Misak-ı Milli ve Mustafa Kemâl”, Cumhuriyet, 2 Şubat 1970; Baykara, 1985: s. 60; Bkz. Tarık Zafer Tunaya, “50.Yılında Misak-ı Milli Beyannamesi”, Milliyet, 28 Ocak 1970). Teşkilâtlanmalar, Mustafa Kemal Paşa’nın birleştirici özelliği ve O’nun ön ayak olmasıyla bir güce dönüşmüş ve millî egemenlik ilkesinin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Çoker, 1994: 4; Demirel, 2007: 151; Bıyıklıoğlu, 1960, 649; Bolat, 2012, 251).

İstanbul, emperyalist güçler tarafından işgal edilince artık Anadolu da yeni bir oluşuma ihtiyaç duyulmuş, bu oluşum Türk milletinin kaderini değiştirecek olan Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde zuhur etmiştir¹.

Bolşevik Rusya’nın emellerinin farkında olunarak ona yaklaşıp, mücadelenin kazanılması için gerekli olan yardım alınmış, komünizmin Anadolu’ya yayılmasını arzu

¹ Teşkilâtlanma ve yüksek direnme gücünü TBMM Hükümeti temsil etmiştir (Aydoğan, 2006: 315-316).

etmeyecek olan Batı ülkelerinin düşmanlıkları hafifletilmek istenilmiştir (Bıyıkloğlu, 1981; Bolat, 2006, 66). I. İnönü Savaşı’nda Yunanlıların yenilmesi üzerine İtilaf devletleri Sevr’i (Bayur, 1992: 60; İnan, 1962: 159) düzeltme yolunu aramaya başlamışlar ancak, 20 Şubat 1921’de Londra Konferansı bir anlaşmaya varılmadan dağılmıştır.

II. İnönü’de mağlup olan Yunan kuvvetleri, Eskişehir - Kütahya hattında üstün geldilerse de 14 Eylül 1921’deki Sakarya Meydan Savaşı’nda yenilerek Afyon hattına çekilmiştir. Bu zafer sonrası Fransızlarla Ankara İtilafnamesi imzalanmıştır (Atatürk 1962: 624; Soysal, 1989: 48-60). II. İnönü Zaferi ile birlikte İtalyanlar kuvvetlerini Antalya’dan çekmişlerdir.

26 Ağustos 1922’de Büyük Taarruz’la Yunan ordusu tamamen yenilmiş, 9 Eylül 1922’de Yunanistan’ın Anadolu macerası sona erdirilmiştir (Kocaoğlu, 1996: 36).

Fransız ve İtalyan birliklerinin çekilmesi ile İngilizler, Türk birlikleri ile karşı karşıya kalmışlardır. Yeni bir savaşı göze alamayan İngiltere, 23 Eylül’de Türklerin Doğu Trakya, İstanbul ve Çanakkale boğazlarından çekilme isteklerini kabul etmek zorunda kalmıştır. 14 Ekim 1922’de Mudanya’da Ateşkes Anlaşması imzalanmıştır (Meray - Olcay, 1977; Soysal, 1989: 12 - 14). Doğu Trakya ve boğazlar, müttefiklerden geri alınmış, 1 Kasım’da çıkarılan iki kanunla saltanat makamına ve padişahlığa son verilmiştir².

1. İstiklâl Harbi Bilincinin TBMM’inde Ortaya Konulması

TBMM, haksız işgaller ve bu işgaller karşısında Mustafa Kemal Paşa’nın ön ayak olduğu direnmenin ve meşrulaşma çabalarının bir neticesi, Müdafaa-i Hukuk Hareketi’nden ve Heyet-i Temsilîye’den doğan ola-

ğanüstü yetkileri haiz bir meclis olarak ortaya çıkmıştır (Bıyıkloğlu, 1981: 643).

Meşru hakkın elde edilmesi ve bu bağlamda üyeleri tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin işlevi, içine girilen mücadelenin bir yokluk meselesi olduğu, boyun eğmeyerek de yaşayacakları, Kuran- Kerimi muhafaza edecekleri, hakiki olarak kalkışmanın Müslümanların hayatlarının kemâle erdirilmesine kadar sürecek çaba olarak şu şekilde beyan edilmiştir;

“...Bizim idama mahkûm olmamamızı ve bizim mahvolmamamızı arzu eden ve belki imza edenlere de isyan ederek yaşıyacağımızı ve ilelebet Kuran-ı Kerîmi muhafaza edeceğimizi ilân etmiştik. Bu Müslümanlar hayatı kavimini ikmal edesiye kadar biz Türkler, bilfiil kıyam ettik ve hukuku meşruamızı istihsale çalıştık ve şu Büyük Millet Meclisinin Türk Hükümetini vücuda getirdik” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1960: 364).

“...Dört tarafta memleketimizi, vatanımızı muhat olan tehlikenin önünde aslanlar gibi dikilmek ve hain din düşmanlarımızın karşısında tarihimize, ecdadımıza lâyük bir evlât olduğumuzu ispat etmek... ..Bizi buraya sevke saik olan sebebi yegâne istihlası vatan endişesidir...”(TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, Cilt 2, İçtima 32, 12.7.1336, C. 2: 270-271).

“...Biz buraya eğlenmek için, keyif etmek için gelmedik, buraya, ne birçok müşkülâta, ne de birçok mezahime katlanmak için gelmemişsinizdir. Bizi çıkarmışlardır, payitahtımızı işgal etmişlerdir. ...biz iki sene evvel mütareke yapmışızdır. Silahlarımızı bırakmışızdır, muahede yapmışızdır. Düşmanlarımızın bize vadettikleri, dünyaya vadettikleri adalet düsturlarına velhâsil neler söylemişlerse hepsine inanmışızdır. ...iki seneden beri memleketin dâhilî ve harici bütûn yılanları dünyanın bütûn vesaitini, adamları kemirmişlerdir. ...Bundan sonra elinizde kalan son vasıta ile kendi hayat ve namusumuzu muhafaza etmekten başka çare olmadığını kabul etmişiz, buraya gelmişiz ve bu heyeti kurmuşuzdur...”(TBMM Zabıt Ceridesi,

² İstanbul’da müttefik kuvvetleri Başkumandanı General Harrington, saltanat makamına ve padişahlığa son verilmesini “17. XI. 1922’de zat-ı şahane (sultan) İngiltere’nin himayesi altına girip, bir İngiliz harp gemisi ile terk etmişlerdir” diyerek, bu hadiseyi değerlendirir (Afet İnan, 1962: 155).

Devre 1, Cilt 2, İçtima 32, 12.7.1336, C. 2: s. 284).

Türk İstiklâl Harbi, fikrî, hissî ve fiilî olarak millet ile doğrudan ilişkili, topyekün harbin ilk örneği, kazanılmış ilk anti - emperyalist bir millî mücadele olmuştur (Erikan, 1964: 34; Yaman, 2007: 194; Şimşir, 2006: 23).

2. İstiklâl Harbi Adının Muhtevası ve Kullanımı

Sosyal bilimlerin bütün dallarında olduğu gibi, tarih biliminin de kendi alanına özgü kavramları mevcuttur. Sözü edilen bu kavramlar, evrensel ve millî nitelikli olanlar şeklinde ele alınabilir. Milletlerin tarihlerinde veya tarih araştırmalarında ortaklaşa kullanılan kavramlar evrensel özelliktedir. Bununla birlikte diğer toplumların veya milletlerin tarihlerinde bir anlam ifade etmeyip yalnızca bir milletin tarihinde teşekkül etmiş olan kavramlar da vardır. Bunlar da millî nitelikli kavramlar olarak adlandırılabilir. “medeniyet”, “insan hakları”, “demokrasi” vb. kavramlar evrensel özellikte olmakla birlikte, “İstiklâl Harbi”, dikkati çeken millî nitelikli kavramlardan biridir³.

³ Örneğin; Türk tarihinde sıklıkla kullanılan “Orta Asya” kavramından kastedilen coğrafya, güneyde Alp sistemine dahil en yüksek dağ sıralarını teşkil eden Himalaya’larla, kuzeyde Sayan Dağları ve Baykal Gölü etrafındaki dağlar, batıda Hazar Denizi ile doğuda Büyük Kingan Dağları arasında kalan geniş sahadır. Asya’nın kalpgâhı da sayılan bu coğrafyada tarih boyunca genellikle Türk unsurlar hâkim oldukları için buralara “Türkistan” denilmiştir. Özellikle batılı şarkiyatçıların bu kavramı özellikle kullandıkları bilinir. Çünkü “Türkistan” ifadesi “Türk’e aidiyet”lik taşırken, “Orta Asya” coğrafi bir kavramdır; (Köstüklü, 2000: 25). Yine bir diğer kavram “Osmanlı İmparatorluğu” ifadesi de bu anlamda doğru bir kullanım olmayıp, bu ifade literatüre batı kaynaklarındaki “Ottoman Empire” ifadesinin tercümesiyle girmiştir. Etimolojik tahlile tâbi tutulduğunda empire, emperium, emperial, emperialist, emperializm kelimelerinin aynı kökten geldiği görülür. Türkçe; “sömürmek”, “almak” esasına dayalı bir siyasî teşekkül demektir. Devletin adı hiçbir zaman Osmanlı İmparatorluğu olmamış, resmî kayıtlarda, paralarda, pullarda, izinnamelelerde vs. devletin adı “Devlet-i ‘Aliyye”, “Devlet-i ‘Aliyye-i Osmaniye”, “Devlet-i Al-i Osman” şeklinde geçmiştir. “İmparatorluk” değil “Devlet” ifadesi yer almaktadır. Osmanlı idarecileri arasında “imparator veya imparatoriçe” de bulunmamaktadır; (Köstüklü, 1998: 189).

Bu bağlamda ele alınacak Millî Mücadele dönemi için de “Bağımsızlık Savaşı” ve “Kurtuluş Savaşı” ifadesinin sıkça geçtiği görülmektedir⁴.

Kurtuluş; bir şeyden, bir yerden kurtulma, halâs, necat (TDK, 1992: 934) anlamında olup, “Kurtuluş Savaşı” kavramının olayların yaşandığı 1919-1923 yıllarında kullanılan “İstiklâl Savaşı” veya “Millî Mücadele”⁵ kavramını tam karşılması mümkün gözükmemektedir. İstiklâl kelimesinin karşılığı “kurtuluş” değil, “bağımsızlık”, “müstakil” kelimesinin karşılığı da “kurtulmuş” değil “bağımsız”dır. İstiklâl / bağımsızlık bir durumu, mevcut olan statüyü belirtirken, kurtuluş ise anlık bir olay, fiil kökünden türemiş bir isimdir. Birleşmiş Milletler Üyesi ülkeler dile getirilirken Birleşmiş Milletler üyesi kurtulmuş ülke değil, Birleşmiş Milletler üyesi bağımsız ülke denilmektedir.

Bugün sömürge Afrika ülkelerinin ve İngiliz hâkimiyetine girmiş olan Hindistan’ın esirlikten kurtulmak için verdiği mücadele, “Kurtuluş Savaşı” olarak ifade edilebilir. Ancak, Türkiye’nin Mondros Mütarekesi sonrası düştüğü durum, yukarıda zikredilenden oldukça farklıdır. Türklerin verdiği mücadele esaretten kurtulmak için değil, esarete düşmemek içindir.

Mücadele, iki taraf arasında, birbirlerine isteklerini kabul ettirmek için yapılan zorlu çatışma, savaş, her hangi bir amaca erişmek için veya bir kuvvete karşı koyabilmek için bir kişi veya topluluğun güçlü, sürekli çabası, savaşım (TDK, 1992: 1050) uğraşma, savaşma, savaş (Devellioğlu, 1986: 839)

⁴ Esaretten, ele geçirilisten sıyrılmaya anlamına gelen kurtulmak kavramı, Osmanlı devletinde istiklâl, günümüzde ise kurtuluş ile kavramsallaştırılmıştır. “Kurtuluş” un halka kolay ulaşabilen bir kavram olması yaygınlığını arttırmış, gerçekleştirilen muhtelif kurtuluş günleri ile canlılığını korumuştur.

⁵ Millî Mücadele’nin ilk çağrışımı Misak-ı Millî olup, üzerine uzlaşıya varılan maddeler millî bir ant olarak tespit edilmiş ve millî kavramı üzerine oturtulmuştur. Bu kavram, Türk milleti, millî bilinç, millî siyaset, millî düşünce anlayışı vb. Kavramlar ile çağrışımı kolaylaştıracağından daha açıklayıcı olmuştur.

manasına gelmekte olup verilen topyekûn çabayı anlatır.

İstiklâl; bağımsızlık (TDK, 1992: 723) kendi başına olma, kimseye bağlı bulunmama (Devellioğlu, 1986: 549; Şemseddin Sami, 1985: 587) demek olup, Türklerin bahsi geçen bu dönemde hürriyetini tamamen kaybetmemiş, bir esaret ya da sömürge dönemi yaşamamış olmasıyla örtüşmektedir. Bahsi geçen zaman aralığı göz önünde bulundurulduğunda “istiklâl” in, çeşitli etki ve denge politikaları ile süren siyasî istikrarsızlık dönemini de içine alarak atlatılmak istenilen içinde bulunulan dönemi de kapsayıp kendi kendine karar alabilecek halde olma özlemini de tanımladığı görülür. “İstiklâl” kelimesi aynı zamanda yalnızca bir silahlı mücadeleyi değil, siyasî bir sahayı da işaret etmektedir.

“Harp” ise bugün kullanılan sözü edilen dönemlerde resmî belgelerde, subayların günlüklerinde ve günlük konuşma dilinde “savaş” yerine kullanılmıştır.

“İstiklal Harbi” kavramı, “istiklâl düşüncesi ve anlayışı üzerinden sürdürülmüş, Amasya Genelgesinde yer alan “Vatanın bütünlüğü milletin istiklâli tehlikededir”. “Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır” (Evsile, 1998: 82-83; Turan, 1991: 177; Çevik, 2002: 194) ifadeleri ile hedef, tespit edilmiştir.

Mondros Mütarekesi ile (30 Ekim 1918) başlayıp askerî bakımdan Mudanya Mütarekesi ile (11 Ekim 1922), siyasî bakımdan ise Lozan Antlaşması ile (24 Temmuz 1923) nihayet bulan zaman aralığına (Küçük, 2005: 77) resmî belgelerde “İstiklâl Harbi” adı verilmiş, bu süreç, Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın Söylev ve Demeçleri’nde “Türk İstiklâl Harbi” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri 3, 1997: 137) “İstiklâl Muharebeleri” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri 2, 1997: 257) “İstiklâl Mücadelesi” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri 1, 1997: 121; Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri 2, 1997: 52, 169, 270; Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri 3, 1997: 73) “İstiklâl Mü-

cahedeşi” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri 1, 1997: 330; Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri 3, 1997: 55) ve “İstiklâl-i Millî Mücadelesi” (Bolat, 2011: 215, 294) şeklinde ifade edilmiş ve nitelendirilmiştir. Dil İnkılabı ile öz Türkçe kelimelerin, öncesi dönemin Arapça-Farsça kelimelerinin yerini alması neticesi, bahsi geçen bu adlandırmanın “Kurtuluş Savaşı” olarak da ifade edildiği görülmüştür. İstisnai de olsa Gazi Mustafa Kemal Paşa, 29 Ekim 1933’te Onuncu Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Ankara’da Onuncu Yıl Söylevinde;

“Türk Milleti!

Kurtuluş savaşına başladığımızın 15 inci yılındayız. Bugün cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri 2, 1997: 318) diyerek, yukarıda sözü edilen bu süreci, “Kurtuluş Savaşı” olarak da ifade etmiş ve aynı ifade 1930’ların muhtelif gazetelerinde de rastlanmıştır.

Sözü edilen dönemin bütün yazışmalarında ve Atatürk’ün Nutku’nda “Kurtuluş Savaşı” ifadesine rastlanmamaktadır. Ülkenin bağımsızlık ve gücünün simgesi, vatan sevgisinin ifadesi olan Millî Marşın adı “kurtuluş marşı” olmayıp “İstiklâl Marşıdır”. Millî Mücadele’de yararlılık gösteren askerlere ve sivillere verilen “İstiklal Madalyası”dır. Yine mücadelenin sekteye uğramasına yol açacak her türlü faaliyeti etkisiz kılma amacıyla kurulan mahkemeler “İstiklal Mahkemeleri”dir.

Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Müşir Fevzi (Çakmak)’ın Başvekâlete gönderdiği 30.12. 1341 (1925) tarihli resmî yazıda; Türklerin, hürriyetlerini tamamen kaybetmemiş bir vaziyette, esaret düşmemek için verdiği bu mücadele “Anadolu İstiklâl Mücadeleleri” şeklinde vasıflandırılmış ve yer verilen diğer cümleler şunlar olmuştur; “Anadolu İstiklal mücadelelerine resmî ve tarihî bir isim vermenin pek muvafık olacağı düşünüldüğünden ‘Türkiye Kurtuluş Harbi’ veya ‘Türkiye İstiklâl Mücadelesi veya Muharebeleri’ isimlerinden birinin veya diğer bir ismin tespitine müsaade buyu-

rulması ma'ruzdur" (İstiklâl Harbi İle İlgili Telgraflar, 1994: 608-611).

Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Müşîr Fevzi (Çakmak)'ın Başvekâlete gönderdiği bu yazısına Başvekâlet tarafından 12 Kanun-i Sani 1926 tarihli resmî yazıyla; "*Anadolu istiklâl mücadelelerine 'İstiklâl Harbi' isminin verilmesi muvafık görülmüştür*" (İstiklâl Harbi İle İlgili Telgraflar, 1994: 608-611) şeklinde cevap verilmiş, mücdelenin hakikate uygun vaziyette, resmî ve tarihî ismi "İstiklâl Harbi" olarak tespit edilmiştir.

Sonuç

Milletlerin tarihlerinde veya tarih araştırmalarında ortaklaşa kullanılan kavramlar evrensel özellikte olmakla birlikte, yalnızca bir milletin tarihinde meydana gelmiş olan kavramlar da mevcuttur. Bu bağlamda "İstiklâl Harbi", dikkati çeken millî nitelikli kavramlardan biridir.

Anadolu'yu işgale girişen kuvvetlerin, dayanma sınırlarını aşan tutumları üzerine ortaya çıkan temel fikir "istiklâl" düşüncesi olmuş ve "İstiklal Harbi" nin temelleri atılmıştır.

Mustafa Kemal Paşa'nın ön ayak olduğu, Millî Mücadele'nin bir strateji olarak benimsenip başlatılmasında "ya istiklâl ya ölüm" parolası zihinlerde yer etmiştir.

İstiklâl, "kendi başına olma, kimseye bağlı bulunmama" demektir. Millî devleti inşa etmek için silahlı mukavemete girişilen, mücdelenin doğal adı da "İstiklâl Harbi" olmuştur.

Meşru hakkın elde edilmesi ve bu bağlamda üyeleri tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin işlevi, içine girilen mücdelenin bir yokluk meselesi olduğu, boyun eğmeyerek de yaşayacakları; "...biz Türkler, bilfiil kıyam ettik ve hukuku meşruamızı istihsale çalıştık ve şu Büyük Millet Meclisinin Türk Hükümetini vücuda getirdik" şeklinde dile getirilmiş, Türkler, 1919-1923 yıllarında hürriyetini tamamen kaybetmemiş, mücadele, esirlikten kurtulmak için değil esarete düşmemek için verilmiştir.

İstiklâl; çeşitli etki ve denge politikaları ile süren siyasî istikrarsızlık dönemini de

içine alarak atlatılmak istenilen içinde bulunulan dönemi de kapsayıp kendi kendine karar alabilecek halde olma özlemini de tanımlamıştır.

"İstiklâl Harbi", "Millî Mücadele" ve "Kurtuluş Savaşı" kavramları arasında kaynakların, ifade ve olayların gelişim sürecinin dikkate alınması durumunda kullanılması gereken kavramın "İstiklal Harbi" olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Gençliğe Hitabe'de vurgusu yapılan "Birinci vazifen Türk istiklâlini Türk Cumhuriyetini ilelebet muhafaza etmektir" cümlesiyle de "İstiklâl Harbi" kavramının sürekliliği arzu edilmiştir.

Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Müşîr Fevzi (Çakmak)'ın Başvekâlete gönderdiği 30.12. 1341 (1925) tarihli resmî yazıda; Türklerin, hürriyetlerini tamamen kaybetmemiş bir vaziyette, esaret düşmemek için verdiği bu mücadele "Anadolu İstiklâl Mücadeleleri" şeklinde vasıflandırılmış, mücdelenin resmî ve tarihî ismi hakikatine uygun olarak "İstiklâl Harbi" olarak Başvekâlet tarafından da tasvip edilmiştir.

KAYNAKÇA

A. Resmî Yayınlar

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, İstiklal Harbi İle İlgili Telgraflar, Ankara, 1994.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, Cilt 2, İçtima 32, 12.7.1336, C. 2, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1981.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, Cilt 24, İçtima 132, 3.11.1338, C. 3, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1960.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, Cilt. I, İçtima 1, 23.4.1336, C.1, TBMM Matbaası, Ankara, 1958.

Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi, (4 Eylül 1919 - 9 Kasım 1920), II. Cilt, 2 Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1965.

B. Süreli Yayınlar

Cumhuriyet
Milliyet

C. Kitaplar ve Makaleler

- Akın, R. (2008). *TBMM Devleti (1920-1923) Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkları ve İdare*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aktaş, R. N. (1973). *Atatürk’ün Bağımsızlık Savaşı Nasıl Hazırlandı?*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, *Türkçe Sözlük 1*, Milliyet 1992.
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, *Türkçe Sözlük 2*, Milliyet 1992.
- Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III.(1997). C. 3, Ankara: AKDİTYK Atatürk Araştırma Merkezi.
- Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III.(1997). C. 2, Ankara: AKDİTYK Atatürk Araştırma Merkezi.
- Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III.(1997). C. 1, Ankara: AKDİTYK Atatürk Araştırma Merkezi.
- Atatürk, M. Kemal (1962). *Nutuk*, C. II, Ankara.
- Aydoğan, M. (2006). *Mustafa Kemal ve Kurtuluş Savaşı*, İzmir: Umay Yayınları.
- Baykara, T. (1985). *Millî Mücadele 1918 - 1923*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı.
- Bayur, Y. H. (1992). *Türk Devletinin Dış Siyaseti*, İstanbul.
- Bıyıklıoğlu, T. (1960). Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Hukukî Statüsü ve İhtilâlcî Karakteri, *Bellekten*, Cilt XXIV, S. 96 (Ekim 1960’dan Aynı Basım).
- (2012). Modern Türkiye Cumhuriyeti’nin Oluşum Sürecinde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi’nin Yeri ve Amaçları, *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, Volume 5, Issue 8, December 2012.
- (1981). *Atatürk Anadolu’da, (1919-1921)*, I. 2. Baskı, (Türk İstiklâl Mücadelesi Üzerine Prof. Dr. Yaeschke’nin Bir İncelemesi).
- Bolat, M. Genel Hatlarıyla Atatürk Dönemi Türkiye’nin İkili İlişkileri, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, (KEFAD)*, Cilt 7, Sayı 1, 2006.
- (2011). Tarihçesi, Derlenmesi ve Diziniyle Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- (2012). Modern Türkiye Cumhuriyeti’nin Oluşum Sürecinde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi’nin Yeri ve Amaçları, *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, Volume 5, December.
- Çevik, Zeki. (2002). *Millî Mücadele’de Müdafaa Hukuktan Halk Fırkasına Geçiş (1918-1923)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Çiloğlu, F. (1999) *Kurtuluş Savaşı Sözlüğü*, İstanbul: Doğan Kitap.
- Çoker, F. (1994). *Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)*, C. I, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları.
- Demirel, A. (2007). *Birinci Meclis’te Muhalefet (İkinci Grup)*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Devellioğlu, F. (1986). *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Erikan, C. (1964). *Komutan Atatürk*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Erim, N. (1953). *Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri*, C. I, Ankara.
- Evsile, M. (1998). Amasya Tamimi ve Atatürk’ün Amasya’daki Faaliyetleri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt XVI, Sayı 40 (Mart 1998).
- İnan, Afet. (1962). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, Ankara.
- İnönü, İ., (1985). *Hatıralar*, (Haz. Sabahattin Selek), C. 1, İstanbul 1985.
- Karabekir, K. (1998). *İstiklâl Harbimizin Esasları*, İstanbul.

- Kocaoğlu, A. M. (1996). Lozan Barış Andlaşması, Türkiye Cumhuriyeti'nin Tapu Senedidir, *Yeni Forum*, Ağustos 1996, C. 17, S. 327.
- Köstüklü, N. (2000). Atatürk ve Milli Mücadeleyi Anlamak veya Türk İnkılap Tarihinde Terminoloji Meselesi, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 48, Cilt: XVI, Kasım.
- (1998). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*, Konya.
- Küçük, C. (2005). Millî Mücadele, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 30, (76-83), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Meray, S. L. – Olcay, O. (1977). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküş Belgeleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Özüçetin, Y. (Haz) (2009). *Kuva-yı Milliye ve Milli Mücadelede Kırşehir, Kırşehir*.
- Soysal, İsmail. (1989). *Türkiye'nin Siyasal Anlaşmaları, 1. (1920 - 1945)*, Ankara: TTK Basımevi.
- Şemseddin S. (1985). *Kamusi Türki, Temel Türkçe Sözlük*, 2. Cilt, İstanbul: Tercüman Yayınları.
- Şimşir, B. N. (2006). *Atatürk Dönemi İncelemeler*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Turan, Ş. (1991). *Türk Devrim Tarihi, İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe*, İstanbul.
- Yaman, A. E. (2007). "Bir Ulusun Yeniden Doğuşu-Mondros'tan Lozan'a (1918-1923)", *Uluslararası Askeri Tarih Dergisi*, Ankara: Gn. Kur. ATASE Başkanlığı Yayınları.

EKLER

Ek-1

I : 32 12 . 7 . 1336 C : 2

müdafaai vatana müteallik hususata müteallimmeye hasır ve kasır ile Nizamnamei Dahili münakaşatı ve saire gibi bugünkü günümüzde tâli derecede düşünülecek hususata terk ile hayata millet ve memlekete müteallik her nevi mesaili birbirimizden saklamayarak bütün derterimizi açıktan açığa teşrih ve devasını yine aynı samimiyet ve tehalükle düşünmek lâzım ve hatta elzemdir.

4. — En ufak bir kuvvetin bile ihmal edilemeyeceği şu anata müteallim ve mehalikede şimdiye kadar devamı dahi sıfatı celile askeriyeye ile gayri kabili tevfiğ ve hizmetçi namıyla maalesef hizmetatı süfliyede istihdaf edilen ve miktarı bilâ mübalâğa binlere bağlı olan neferatın hemen ve bilâ ifadei vakit vazifei vataniyelerine sevkleri ve hizmetçiye muhtaç olan zabitanaya münasip bir tahsisat vesileyle bu ihtiyacın temin olunmasını ve dahili hizmet olan efradın da hüsnü sevk ve istihdamı emrinde alakadarana talimatı mukataziye ita edilmesini ve işbu hususata müstacelen tetkik ve karara raptını teklif ederiz.

9 Temmuz 1336

Konya	Ertuğrul
Refik	Mustafa Kemal
Saruhan	Erzincan
Ömer Lütfi	Emîn
Malatya	Kastamonu
Lütfi	Besim
Ayıntap	Kastamonu
Okunamadı	Hasan Sabri
İzmit	Canik
Hamdi	Ahmet Nafiz
Saruhan	Malatya
Refik Şevket	Sitki
Lâzistan	Canik
Ziya Hurşit	Hamdi
İzmit	Kangırı
Sarı	Mustafa Neşet
	Konya
	Rifat

REFİK BEY (Konya) — Demin de arz etmişim, celsei hafiyeye akdi için 58 nci madde mucibince bu takririmizin reyde konmasını teklif ediyorum.

MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ (Ankara) — Bu takrir mütevevviyatı herkesçe malûm olmuştur ve intişar edecektir ve Heyeti Vekilemin vereceği cevap da herkese şamil olmalıdır. Celsei hafiyeye ilzâm yoktur.

REFİK BEY (Konya) — Nizamnamei Dahili mucibince Heyeti Umumiyyeye ait bir meseledir.

REİSİSANI BEY — Takrirde mademki yirmi küsur imza vardır. Heyeti Vekile de bu bapdaki kararını dermeyan ediyor. Onun için reyde vaziediyorum efendim. Celsei hafiyeye taraftarı olanlar ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Ekseriyyet yok. O hâlede aicini olacaktır efendim.

REFİK BEY (Konya) — Muhterem arkadaşlar; takririnde mümkün olduğu kadar teşrih ve izahına çalıştığım maksat ve âmâlimi şu kıymetli zamanınızda şurada tekrar izah için izaa edeceğim vakitlerinizden dolayı cümleminizin affını istirham eyliyorum. İkinci derecede istirham edeceğim bir mesele vardır ki o da bu takririnde hiçbir zat hakkında, hiçbir zatın şahsına karşı en ufak bir şemmei tariz yoktur ve olmayacaktır. Yalnız izahatım doğrudan doğruya bedbaht vatanın uğramakta olduğu mütemadi felâketlerin önüne geçmek ve bu derterin devasını aramak esasına müstenit olacaktır.

İSMAİL FAZİL PAŞA (Yozgat) — Bedbaht kelimesini kullanmayınız.

REFİK BEY (Devamla) — Müdafaai vatan meselesi, meşum bir harbi takip eden bedbaht bir mütarefeden sonra bütün milletin duşu hamiyetine yüklenen bir mesele müteallime halini almıştır. Ondan sonra Meclisin küşadı günü milli ve dini tarihimizde cidden yüksek ve kıymetli bir mevki tutan ve hizmetatı vataniyei bergüzidesiyle hatıralı millete, hatıralı ümmette, tarihi ümmette hürmetle ismi yadedilecek olan Reisi Muhteremimiz Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin irat ettiği nutukta, esbabı mucibe ve hakikiyesi sarahaten zikir ve dermeyan olunduğu veçhile, millete en hakiki, en kıymetli bir vazife teveccüh etmiştir. O da, dört tarafta memleketimizi, vatanımızı muhat olan tehlikelerin önünde aslanlar gibi dikilmek ve hain din düşmanlarımızın karşısında tarihimize, ocdadımıza lâyık bir evlât olduğumuzu ispat etmek. Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine şu kürsüde, gerek kendi hesabına ve gerek milletin namına, beyanı teşekkür ediyorum. Kendileri bu müketin; şanlı ocdadının ahfadi şehamet meabi olduğunu ispat eder bir vaziyette, bütün mehalike karşı göğsünü gererek meydana atıldı. Bundan dolayı da tekrar teşekküratımı arz ediyorum. Bu tarihi ve mühim vazifeyi ifa için, cidden muktedir ve metin bir fikir ve kamaletle muhterem müfrikini etrafına toplamaya muvaffak oldu. Fakat efendiler; bu muhterem şahsiyyetin takip etmek istediği gaye etrafında bizler Meclisimizin küşadı tarihinden itibaren, maalesef diyeceğim, bu zatı muhteremin gayesi etrafında toplandığımızı fiilen ispat etmek kudretini göstere-medik. Ne yapacağız, ne için toplandık, ne gibi me-

saif etrafında müzakeralar, müzakereler ve hazırlıklar yapacaktık?

Bendeniz esefle, kendi şahsıma karşı söylüyorum, işte bu vazifeyi layıkıyla ifa edemediğime kanaalim ve bununda müteessirim. Bizi burada toplandıktan sonra bizim için yapılacak yegâne ve en mühim bir iş vardı. Bizi buraya sevk eden sebebi yegâne işiyle vatan endişesidir. Bunun için ne icap ediyordu, ne düşünecektik?

Bu gayet basit ve açık bir hakikat idi. Biz atadığımız meydan cihatta, her taraftan en kavi ve en gürbüz düşmanlarla, en metânetkâr, ne desekâr düşmanlarla muhatap idik. Fakat düşmanın kuvvetine ve bunların melânetine rağmen biz de kendi kuvvetimizi toplayıp, tespit edip düşmanın her hangi noktadan vuracağı, hücum edeceği yerleri tespit ve tayin ederek, oradaki bedbaht dindaslarımızı, rıkdaslarımızı, maalesef bu gün gördüğümüz gibi, onları hücumundan ziyade eza ve cefa altında bırakmayacaktık. Amma denilecek ki biz bu hazırlığımızı yapmakla, orada icap eden yerlerde müdafaa tertibatını almakla hain ve kavi düşmanlarımızın savetine mukavemet edebilecek mi idik? Buna uzun uzadıya düşünmek icap eder. Fakat bir çok celselerde uzun uzadıya söylenildiği gibi düşmanlarımız gördüğü kadar kavi değildiler.

İşte aylardan beri hazırlaya hazırlaya meydana getirdikleri hücum kuvveti bize neticeyi pek güzel tespit etti. Eğer biz maksadımız dahilinde toplanarak, İzmir ve Adana cephesinde, Bursa ovalarında, Karadeniz sevabülünde, vilâyatı şarkiyede müdafaa hattını tesis etmiş olsaydık, hiç şüphesiz bu kuvvet karşısında bu gün gelebileceği topraklara girmeye muvaffak olamayacaktık. Pek de salâhiyetim olmadığı halde ve bir asker olmadığım halde söylüyorum ve kemalî cesaretle diyorum ki; düşman bu mübarek toprakları bu kadar cüretkâre çişnemeye muvaffak olamayacaktı. Bu gün bu kürsüde söyleyemeyeceğimiz hakikatleri hiç bir yerde söyleyemeyeceğiz. Bendeniz bu vazife ile alakadar olanlardan soracağım. Evvelî biz vazifemizi yapmış mı? Hayır! Ondan sonra içimizden çıkardığımız Heyetü Vekâfeyi muhtereme, ki bunlarla en ziyade alakadar olanlardır, bunlardan da en ziyade alakadar olan maksamat kimdir? O makam Müdafaaî Millîye Vekâletü ve Erkânü Harbiyeî Umumiye Riyaseti.

İşte görüyor ki, İzmir cephesinde - İnaşallah temenni ederim ki muvakkatlar - maruz kaldığımız ricat, Müdafaaî Millîye Vekâletinin, alakadar zannettiğimiz vekâletin, vazife vekâletü bilhakkın ifa etmemesinden ileri gelmiştir. Ondan sonra umumî

kumandan vazifesini deruhte etmek meselesinde Erkânü Harbiyeî Umumiye Riyaseti layık olduğu ehemmiyetle alakadar olduğunu gösterememiştir. Eğer kumanda meselesini layık olduğu ehemmiyetle takip etmiş olsa idi emeinim, hepimizin sîmai teassücümüne varan o keşmekeşlerin, o idaresizliklerin hiç bir tanesi vücut bulmaz ve düşman da bundan fırsat bularak mübarek topraklarımızı çişnemezdi. Ne oldu, şu halde ne olmuş oluyor? İhtisak, üç gün evvel ağıladık, göz yaş döktük, fakat muhterem bir arkadaşımızın dediği gibi, acaba bu dökülen göz yaşları orada maruz zülmü fecayı olanların bir dakika için tahfifî teessüratına medar oldu mu? Hayır, asla; eğer biz vakıtle vazife vekâletimizi ifa etmiş ve bilhassa nazarlarmıza bu noktai mühimmeye hasretmiş olsaydık, bu felâketleri, hiç deşilse, kâmen, pek az mühterem görmüş olacaktık..

Bu itibarla bu kürsüden diyorum ki; Müdafaaî Millîye Vekâletü, Erkânü Harbiyeî Umumiye Vekâletü vazifesini yapamamıştır. (Gürültüler). Gürültüye lüzum yok. İcap eden müdafaa ve reddiyonizi sonra söyleyiniz. Bu benim hakkımdır. Ondan sonra bizim için vazife bu şekilde tevcih ve tayin edildikten sonra Heyetü Vekâletü muhteremenin iki mühim vazifesi vardır. Bu vazife yapılmamış demiyorum. Pek rica ederim. Bunda bir suî telâkki olmasın. Yapılmamıştır. Fakat pek zail yapılmıştır ve ihmal edilmiştir. İhtal de demiyeceğim, bir çok meseleli mühimme ve müşevvepe arasında layık olduğu derecede ifa edilmemiştir. İkinci bir mesele daha vardır. Birisi; müdafaaî vatan, diğeri de müdafaaî vatan emri mühimmîni tahkim ve takviye edecek meseleli idariye. Ramazan tatilinden istifade ettiğim dairesi intihabiyemde meseleli idariyemizin bu günkü deruhte ettiğimiz ve zaili mühimme ve mukaddese ile kasbî telif olacak bir şekilde yürümediğini maalesef gördüm. Avdetimden sonra dairesi intihabiyelerinden avdet eden diğer arkadaşlarımızla da görüştüm, denileştim. Onların da aynı hissiyatı ve aynı teassürü hamâi olduklarını gördüm. Biz eski usulde - bu maruzatınla Dahîyye Vekâletine hissiyatımızı arz etmek istiyorduk - biz Babü İli teşkilâtını olduğu gibi almış gelmiş, Ankara'nın dairesi hükümeti içerisine yerleşmişiz. Halbuki efendiler, rica ediyorum, biz ne zamandayız? İcrâi ve teşriî vazifemizi yapmaya karar verdiğimiz zaman böyle şeyleri hatırlamaya goshmemişlik. İsimlerini bile tadad etmekte ızhârı aczediyorum. Bir çok mesalar vücude gelmiştir. Bunlar ne gibi işler yapmış, ne iş görmüş, ruhu idareye temas eden hangi işleri takip etmiş? Hangi işlere tavassut etmiş? Bununla da Dahî-

Ek-2

İ : 132 3. 11. 1338 C : 3

ade buyurun açık söylüyorum. Makamatı mukaddesdeki hukukumuz hiçbir vehile kabili feruğ ve tecezzi değildir. Çünkü Büyük Millet Meclisi Hükümeti Makamı Hilâfetin istinadgâhıdır. Bunu bütün âlemi islâm da kabul eder. Binaenaleyh Makamı Hilâfetin hukuku meşruası iktizasındandır ki, Makamatı Mukaddese Beytülmuazzam, Merkadi Peygamberi, sonra Beytülmukaddes üzerinde dini hukuk ve vazıfı vardır. Velâyeti Hac, velâyeti hutaba, velâyeti emaret gibi üç mühim mesele dinin avamiri içindedir. Bunun uzunboylu izahatına vaktimiz müsait değildir zannedirim. Hiç olmasa bu üç mühim meselede murahhaslarımızın nazarı dikkati celbedilsin. Bu, dini bir meseledir. Sonra hem dinimizi, hem varlığımızı bir daha tekrar ediyorum, feda etmeye mecbur eden, feda ettirmeye mecbur eden o Tanzimatın döküntülerinden ibaret olan adli kapitülasyonlar meselesini zerre kadar kabul etmemek lâzımdır. Bugün biz istiklâlimiz için harb etmişizdir. Umuru dâhiliyemize vâkı olacak ufak bir cenebi müdahalesi sulhu âkâm bırakmaya kâfi olur. Biz kâbeimizin altında ölürüz. Öyle hile, desise ile idamı sehpa Türk milletine gözdağı olmaz. Kâbeimizin arkasında ölelim, hiçbir vehile müdahale cenebiye kabul etmiyelin: Mahkemelerimizi ister tevhidederiz; ister muhtelif mahkemeler kabul ederiz. (Alkışlar) Nasıl ki, İngiltere, Fransa'yı kendi umuru dâhiliyesine müdahale ettirmemeye çalışırsa biz de katıyen bu hürriyeti vermeyiz ve kanımıza bunun için döküyoruz. Hiçbir müdahale kabul etmeyiz.

RAGİB B. (Kütahya) — Muhterem arkadaşlarım, henden evvel söz alan arkadaşlarım birçok nikata temas ettiği halde, yalnız bir noktaya temas etmemişlerdir. O da istirdadedilen memleketlerimizin işgal altında bulunduğu müddetçe hiçbir hakka müstenidolunuyarak silâhsız, mazlum, biçare haktan sürü sürü Atina'ya, Girit'e, Hanyaya'ya, Resno'ya götürdükleri zavallılar vardır. Bu zavallılar, bugün o derece dilsüz fazayihâ maruzdurlar ki, ahvallerinden bir nebze hikâye dinlemek, kâfidir insan için. Bundan maada tüyleri ürperten biçarelerin memleketlerinde kalan aileleri o kadar biçaredirler ki, onlar dahi, gayet dilsüz, feci manazır teşkil eder. Evet, iki devlet yokluğuyla harb eder. Ordular, harbin muktaziyatı her şeyi yapar. Fakat hiçbir vakit hiçbir devlet,

hiçbir ordu, sürü sürü silâhsız milleti, esir addiyle götürmez.

HASİB B. (Maras) — Onlar, ordu değil, çapulcu idi.

RAGİB B. (Devania) — Hukuku beşerin, hukuku insaniyetin, hissi adaletin haricinde ve hattâ melûn bir milletin murahhaslariyle nezih, pâk, adaletperver, hissi insaniyetle mütehasis bir milletin murahhasları karşı karşıya gelemezler. Tâ ki, karşı karşıya gelecekleri vakit, sivil üseranın altında bulunan biçare zavallılar, terâs edilmiş bulunsun. Hassaten murahhaslarımızdan bunu istirham ederim ki, Yunanlılarla, Yunan murahhaslariyle karşı karşıya gelmezden evvel, bu sivil üseranın yüz binlercesini istihlâs etsinler, onlar bu melânetlerini tashih etsinler. Zira bu sivil üseranın vaziyeti pek dilsüzdür. Bir gün değil, hattâ bir dakika bile bu hallerinde devam imkânı yoktur. Efendiler! Bunların yekûnu mühim miktardadır. Bunlar belki yirmi bini mütecevizdir. Memlekete en nâfi, en kıymetli unsurların Yunanistan'ın adalarında vahşilere lâyk bir surette dâğarı hakaret olmaları. (Yüz binlerce sadaları) Belki yüz bindir. Adeden miktarını bilmiyorum. Adeden bahsetmiyorum. Yalnız «Belki» kaydıyla söylüyorum. Bu biçarelerin sulhten evvel terhisleri esbabına tevessül etmeleridir. Şayet Yunanlılar, bunları da esiri harb telâki eder de, teslimden imtina ederlerse evceleminde Yunanlılarla teması kat'etmelidir. Zira yaptıkları, hukuku düvelin, hukuku beşerin, hukuku insaniyetin, hissi adaletin külliyyen haricindedir. Bu kadar vahşi bir milletin murahhaslariyle karşı karşıya gelmemelidir.

Bu bahsi burada bıraktıktan sonra Trakya mesailine geelim. Yine arkadaşlarımız, Trakya mesailine hiç temas etmemişlerdir. Efendiler: Misakı Milli Trakya'dan dahi bahsetmiş ve onun vaziyetini tesbit etmiştir. Bendeniz, bu bahse temas ederek uzatmak isterdim. Fakat; bahis tamamıyla malûm olmakla beraber Muhterem Başmurahhasımız, Edirne'nin Mebusu olmak sıfatıyla kendileri Trakya'ya ait hususat ile bittâbi daha ziyade alâkadar olduklarından dolayı tâ'iz etmiyeceğim.

FAİK B. (Cebelibereket) — Zaten onun için bahsedilmemiştir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlar tarihi olarak akdettiğimiz celseler ne kadar uzarsa dertlerimiz o kadar anlaşılır ve o ka-

İ : 132 3. 11. 1338 C : 3

dar iyi olur. Binaenaleyh birkaç günden beri temadi eden celselerde, Türkiye Büyük Millet Meclisi, hakkı meşruunu herkese dinletmek ve bundan sonra da kendisinin yaşamasını temin etmek için emellerini birer birer döküyor. Ve bütün arkadaşlarımız da bunu kemali samimiyetle dinliyorlar ve dinliyeceklerdir. Bilirsiniz ki, biz müslüman Türkler, biz müslümanlar, harbe hiçbir kimsenin hukukuna taarruz ve tecavüz etmek için iştirak edemeyiz ve bu sebeple harbe giremeyiz. Aneak bizim mecbur olduğumuz harb mevcudiyetimizi tehlikeye koydukları zaman, İslâmiyeti yeryüzünden ve hayatı İslâmî ortadan kaldırmak istedikleri zaman, kürei arz üzerinde meskûn bulunan her hangi kabîle olursa olsun İslâm namı altında yaşayan bütün dindeşlarımızın üzerine harb farzı ayındır. Bu mücadele, bu mücahede ile mütemadiyen uğraşıyor değiliz. Belki Cihan Harbî dediğimiz Harbî Umumi biz Türkleri, doğrudan doğruya, Avrupa nazarlarının daima buraya mâtuflaması hesabıyla İslâmiyetin hâmisî bulunan bizleri mahvetmek için meydana getirilmiş bir harbdir. Efendiler! Biz harbe iştirak etmek suretiyle vazifemizi tecavüz etmiş değil, doğrudan doğruya hakkı meşrumuzu müdafaa ve mevcudiyetimizi idameye sâ-y etmek için farzı ayın olarak iştirak etmiştik. Fakat malûmuâlileridir ki harbler zaman zaman şekillere girdiği için, bir zaman galip, bir zaman mağlûbolduk ve harbler daima bu şekilde tecelli eder. Harbî Umumi neticesinde bizimle müttehidolarak harba girenlerin yapmış oldukları falsolar, bizim de mağlûbiyeti muvakkatamızı meydana getirmiş idi. Fakat biz Türk milleti, o mağlûbiyeti muvakkataya atfınazar ettik, baktık ki, bu mağlûbiyet, bir mağlûbiyeti muvakkata değil, bizim için bir madumiyet, bizim için bir mahviyet, mahvolmak meselesidir. Bizim idama mahkûm olmamamızı ve bizim mahvolmamamızı arzu eden ve belki imza edenler de isyan ederek yaşayacağımızı ve ilelebet Kur'an-ı Kerîmi muhafaza edeceğimizi ilân etmiştik. Bu Müslümanlar hayatı kavimini ikmal edesiye kadar biz Türkler, bilfiil kıyam ettik ve hukuku meşrumamızı istihsale çalıştık ve şu Büyük Millet Meclisinin Türk Hükümetini vücuda getirdik. Aneak Türk Hükümeti denildiğinde Avrupa'da yanlış bir fikir, yanlış bir telâkki hâsıl oluyor ve yalnız bizi bir Türklük kelimesiyle diğer

anasırı aleyhimize tahrik etmek ve bizim bey-nimize nifak ve şıkkak tohumu saçmak suretiyle bizi daimî surette dâhilde rahat ettirmemek için ne kadar nifak ve şıkkak çareleri varsa onu yapmaktan gerikalmıyorlar. Bendeniz bu Türk Hükümetinin, şekli meşru ile vücuda gelen Türk Hükümetinin bir misalini arz etmek istiyeyceğim ve murahhaslarımız da bu ciheti bu suretle karşılarında bulunan ve bunu öteden beri bir umde ittihaz eden o devletlere anlatsınlar ve desinler ki: Türk Hükümeti bir insanın vü-cuduna benzer. Meselâ: Şu insanın vücuda bir Türkiye'dir, böyle farzetsin, bunu yaşatmak için, bu insanı idame ve muhafaza etmek için daimî surette bir kalbe malik olmak lâzımgelir -ki bu Türk Hükümetinin kalbi Türklüktür- vücuudu insana bir hastalık âriz olduğu zaman doktorlar o hastalığı tedavi edebilmek için evvelâ kalbe kuvvet verirler. O kalbi tedavi ederler. İşte bizim teşkil ettiğimiz bu Türk Hükümetini, yani bu kalbi, vücutta mevcudolan diğer el, ağız, göz, dil, kulak gibi âzaları yaşatmak için, takviye etmeye mecburdur. Binaenaleyh; Türklük bu Türkiye Hükümetinin âzasından olduğundan dolayı elinin başka bulunması onun âzasından bulunan dilinin başka bir şekilde bulunması suretiyle zan-netmesinler ki: Onlar başka, başka ırklardır, milletlerdir. Bunları bunlardan ayrı zannetmesinler. Bendeniz Sevr Ahîdnamesi dediğimiz o paçavra-yı, yani düşmanlarımızın emellerinde gizledikleri, gönüllerinde gizledikleri ve bize karşı ortaya sürmek istedikleri ahîdnameyi tetkik ederken akalliyetler meselesi diye bir bânse tesadûf et-tim. Sen Jermen Mukavelesi mücibince Avus-turya'ya tatbik etmek istedikleri akalliyet meselesinde ırk kelimesi bulunmadığı halde bize ayrıca bir de ırk kelimesi koymuşlar-dır. Bunların öteden beri fikirleriyle, kalemleriyile, nutuklariyle ilân ettikleri, mevzuabahset-mek istedikleri bir Kürtlük meselesidir ki; de-min Yusuf Ziya Bey Kürtlük meselesi iki ke-limeden ibarettir buyurdular. Kürtlük mese-lesi iki kelime de değildir. Çünkü başkınız arz edeyim. Türk kelimesinden (vav) harfini kaldı-rırsak ve kalan (Trk) kelimesini âhırından evve-line okursanız (Kürt) kelimesi çıkar ve (Kürt) kelimesini âhırından evveline doğru okursanız (Türk) kelimesi çıkar. Binaenaleyh, Türk de-

Ek-3 Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Müşîr Fevzi (Çakmak), Başvekâlet-i Celileye gönderdiği 30.12. 1341 (1925) tarihli resmî yazı.

آخروہ

۳۴۱ - ۱۰۰ - ۱۰

توقیر کیب جمہوریہ

رئیس وزراء

نمبر درجہ وزارتہ

شماره ۷۰۷

۵۷۶۰

باسمہ وکالت مجیدہ

P. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

انما طولوا استفدوا مجادلہ لربہ رسمی و تاریخی برسم و برہنہ یک موضوع
اولیٰ در شکر کون «تورک قورقولوی حری» دبا «تورک استفدوا مجادلہی دبا محاربرہی»
اسلندن برہنہ دبا دبا براسمہ نیتہ مساعده بولہی سورودہ۔

آکان حیدر محمودی

مید

۹۰۳۰۶

استقلان حری

استقلان حری

Campagne / Feldzug
guerre / Krieg
le lutte
Combat

۹۰۶/۱/۶

۹۸۸

۲۰

یازیلدیق جواہردہ دائرہ اسبہ شعبہ تاریخ و نوسورلیک ددی دجا اولود .

Ek-4 Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak Paşa'nın bu yazısına başbakanlığın 12 Ka-

nun-i Sani 1926 tarihli cevabı.

49

دوبه اشارتلى

بازى و كى بى لى قى

فنى مەخسۇس مەسئۇلىيەت

فەرەسە:

P. C
BAĞSAKANLIK
CUMHURİYET ARSIVI

1926 گالورىيەلىك	تارىخى	كەڭ اوراقلىق
0766	نومۇرى	سود
1926 گالورىيەلىك	تارىخى	تسويد تارىخى
		مىز
		مىيىش
1926 گالورىيەلىك	تارىخى	نېيىش تارىخى
		مقابله ايلانلار
6	عمۇمى	مىنازىرە لاسىسى
80	نومۇرى	مىرپۇتاق
		سوق تارىخى
		مەيدانك امانىسى
خاتىرە		

1- كادىر جەمەت مەسئۇلىيەت

تەييار قىلىش ۋە تەكشۈرۈش
7 كاتىپى 1926 تارىخى ۋە
7 نومۇرى تەكشۈرۈش جۈملىسى
707
0766

ئانالىزىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ۋە تەكشۈرۈش
بىرلىك - اقىم

باش ۋەكىل

-2-

030 10 56 959 1